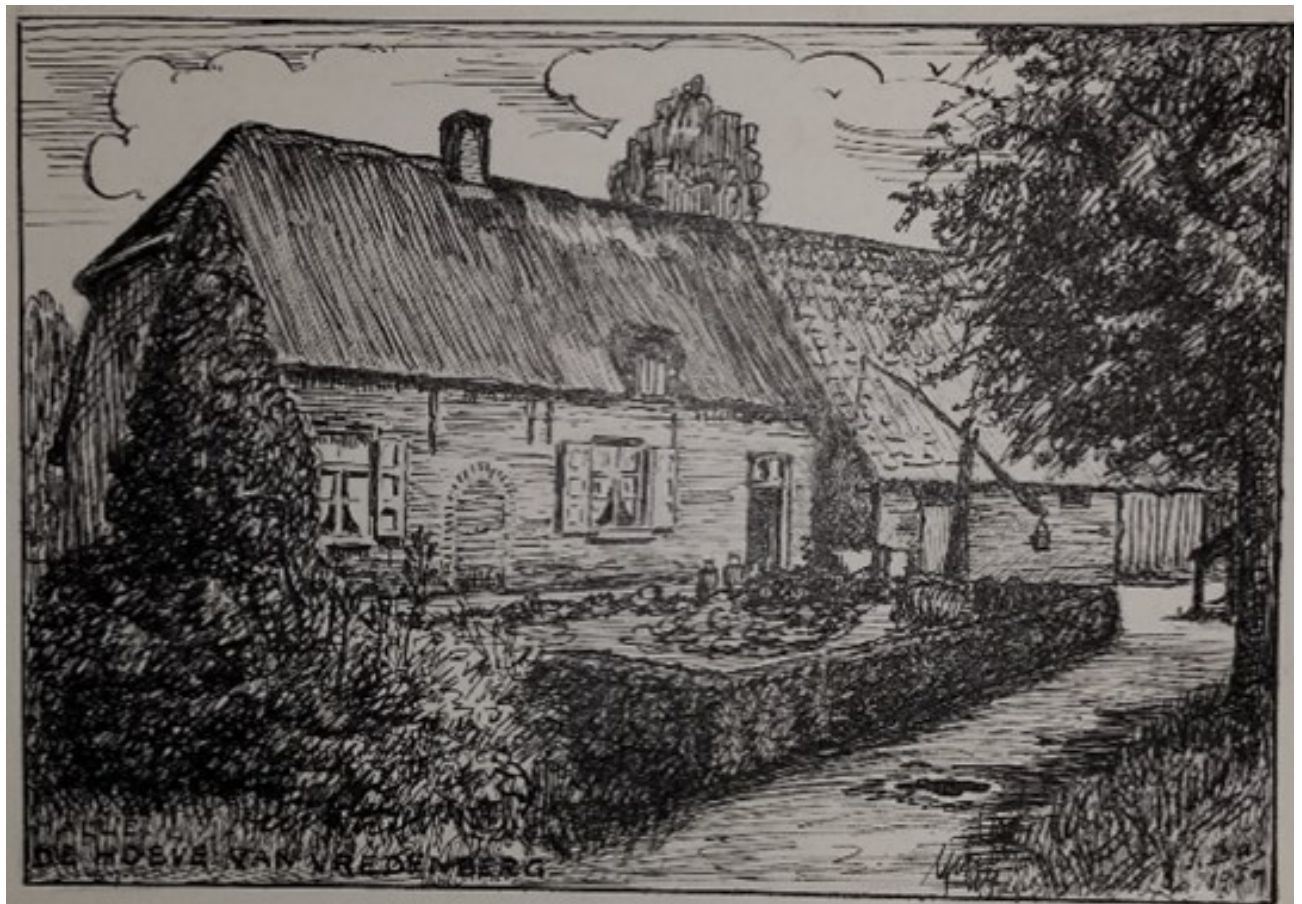

De hoeve VREDENBERG te Halle (Kempen)

Monografie

Marc De Maeseneer

November 2022

Deze monografie is gebaseerd op het boek "Grafstenen in de Sint-Martinuskerk te Halle – Het onderliggende verhaal".

Hierin komen een aantal verwijzingen voor naar de Hoeve Vredenberg; op suggestie van Leo Hermans van de Heemkundige Kring Zoersel werden deze werden hier verzameld. Ze vormen ongeveer de helft van de inhoud.

Het verhaal werd aangevuld met gegevens over de hoeve, haar eigenaars en bewoners zonder rechtsreeks verband met de grafstenen in de kerk van Halle.

Deze tekst verscheen in 2 afleveringen in "Weetjes" 10 en 11 van de HKZ.

Inleiding

Tot in de jaren 50 van de vorige eeuw stond er in Halle (Kempen) een hoeve, iets ten zuid-oosten van de kerk, *“op de linie van de kerktoren van Halle naar deze van Pulderbos”*, zoals te lezen is in het manuaal van pastoor Henricus Smets van Halle (geschreven tussen 1840 en 1860, met heel wat notities uit oudere manualen). Het was de laatste hoeve in Halle waarvan een deel – voornamelijk de schuur – bewaard was gebleven als houten vakwerkconstructie, ingevuld met leemwanden.

Deze hoeve lag langs de Dorpsloop, waar nu de aardeweg, die begint aan het kapelletje van De Blokskens, een flauwe bocht naar links maakt.

De naam van de hoeve – oorspronkelijk *“Vredenberg”* geschreven, in recentere tijden ook als *“Vredeberg”* genoteerd – verwijst naar een zusterklooster *“Mons Pacis”*, dat tot aan de Franse Tijd eigenaar was van de hoeve en de landerijen eromheen.

Een volledige geschiedenis van deze hoeve en haar bewoners is niet zo makkelijk op te maken, omdat vele kloosterdocumenten verloren zijn gegaan en er – voor zover ons bekend - geen pachtovereenkomsten bewaard zijn gebleven.

In dit artikel willen we enkele elementen aanreiken, die konden teruggevonden worden.

Een algemene situering en een paar merkstenen.

Het klooster van de Vredenberg

De “Moderne Devotie”

We verplaatsen ons even in gedachten naar de vijftiende-zestiende eeuw, en kijken naar het beeld van de kerk in die tijd. We zien twee tendensen, diametraal tegenover elkaar.

Enerzijds was er de luxueuze en machtszieke levensstijl van een aantal kerkleiders, met als meest extreme voorbeeld de Borgia-pausen in Rome, die haar afstraling vond in alle geledingen van de toenmalige Kerk. Deze uitwassen hadden van de Kerk een hiërarchisch bouwwerk gemaakt van gezagsdragers, die soms meer bezig waren met hun inkomsten en invloeden dan met hun plichten van zielzorg.

Anderzijds was er een levendige - en zeker in de Kempen - breed gedragen stroming van onderuit, die haar oorsprong vond in de *“Moderne Devotie”*. Deze vernieuwingsbeweging, ontstaan aan het eind van de veertiende eeuw, wilde in Kerk en maatschappij teruggaan naar de kern van de christelijke boodschap, als reactie tegen de verzuiving van de volkse zeden en de mistoestanden onder de geestelijkheid en in de kerkelijke leiding.

De inspirator ervan was Geert Groote, geboren in 1340 in Deventer: hij stichtte de leken gemeenschappen van de *“Zusters en Broeders des Gemeenen Levens”*, die over de Lage Landen en westelijk Duitsland hun boodschap uitdroegen van persoonlijke verantwoordelijkheid (door gewetensonderzoek) en praktische levenswijsheid (gestoeld op innerlijke oprechte vroomheid).

Vooraf in het onderwijs – in de volkstaal! – waren ze actief en hun kloosters liepen in het oog door hun vertaling van het Nieuwe Testament in het Diets (het Nederlands van die tijd).

Thomas a Kempis (1380-1472) was een begaafde aanhanger van hun inzichten en heeft in zijn boek *“De Imitatione Christi”* (Over de navolging van Christus) het praktische spirituele programma van de Moderne Devotie neergeschreven.

Men kan de invloed van deze beweging niet voldoende benadrukken: deze geloofsbeleving was een nieuw geluid, dat mensen aansprak en tot persoonlijke verdieping bracht. De gedachten van de *“Moderne Devotie”* leefden sterk: gewone volkse mensen, maar ook gegoede adellijke families en fortuinlijke handelaars waren erdoor geïnspireerd.

De Windesheimse kloosters

Deze *“Moderne Devotie”* was de belangrijkste inspiratiebron voor een aantal kloosterstichtingen, gedurende de gehele vijftiende eeuw en ook nog nadien. Deze kloosters, in vele gevallen opgericht door en voor dames uit adellijke families, waren vaak onderling verbonden en de zusters leefden in zeer nauw contact met elkaar.

Eén van de invloedrijkste vrouwenkloosters die in de geest van de *“Moderne Devotie”* leefden en werkten was dat van Windesheim (bij Zwolle in het huidige Nederland), centraal klooster voor een dertiental *“Windesheimse kloosters”*, gevestigd in Dordrecht, Tienen, Arnhem, Mechelen, Kampen, Bonn, Antwerpen, Gent, Utrecht, Diepenveen, Nijmegen, Amsterdam en Renkum.

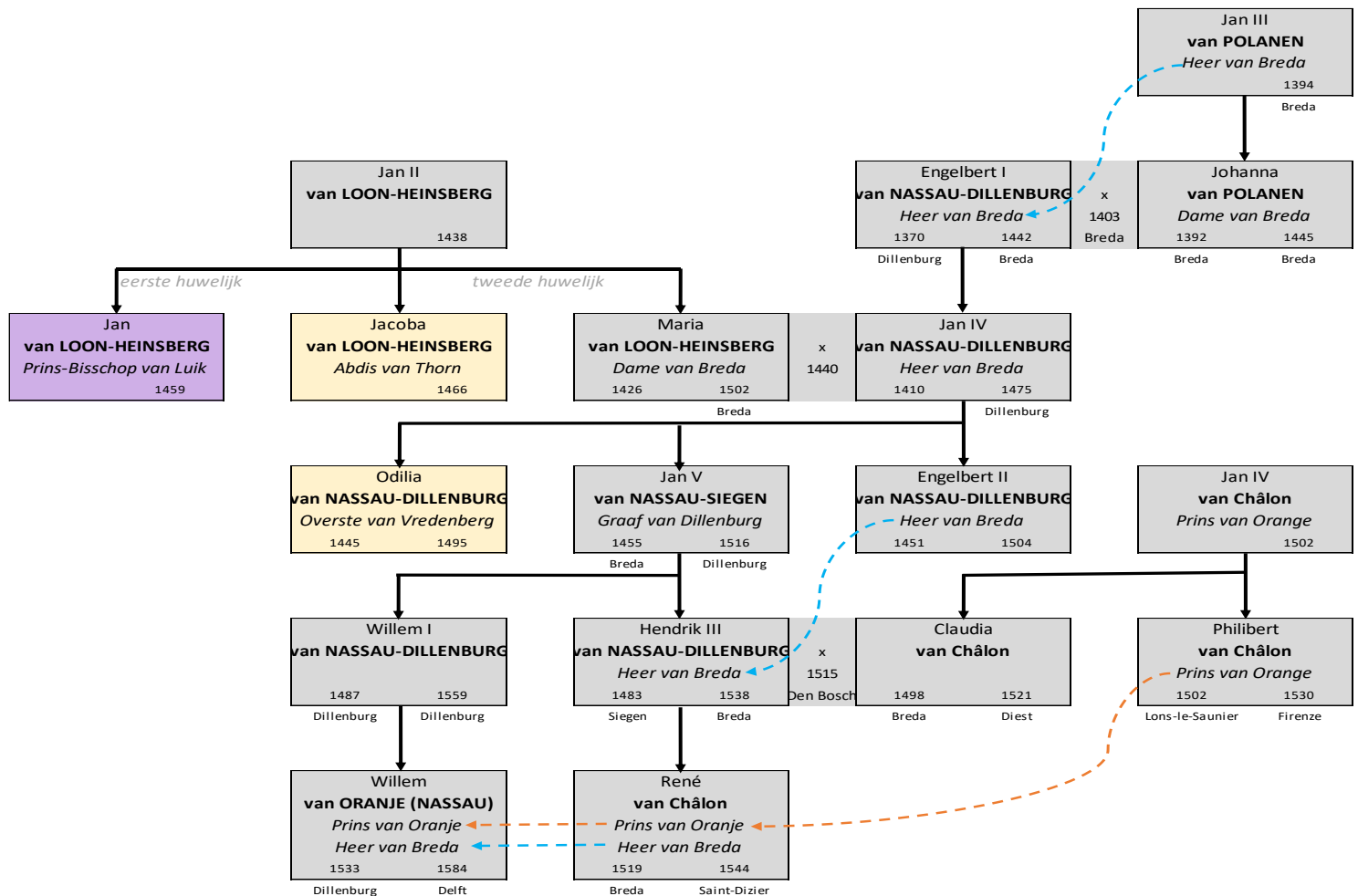
Voor ons verhaal is het klooster in Mechelen van belang. Het werd in het begin van de vijftiende eeuw gesticht door Maria van Boutersem, even buiten de toenmalige muren van Mechelen. Het was aan Onze-Lieve-Vrouw toegewijd en werd *“Bethanië”* genoemd. In 1424 vond Bethanië aansluiting bij het Kapittel van Windesheim en leerden de zusters het kloosterleven volgens het Windesheimse model kennen. De rectoren (priesters die voor de geestelijke begeleiding van de zusters instonden) kwamen vanaf 1445 uit de priorij van Ten Troon (in het toenmalige Ouwen, nu Grobbendonk), waarvan de ruïnes vandaag nog bestaan. Ook deze priorij was doordrongen van de geest van de *“Moderne Devotie”*.

In 1455 kwam de voormalige abdis van het kapittel van Thorn, Jacoba van Loon-Heinsberg, als kloosterzuster naar Mechelen. Zij droeg in sterke mate bij aan de bloei van het klooster van Bethanië, door er onder meer een *“schrijfkamer”* voor religieuze boeken en zelfs een heuse drukkerij op te richten.

Zij was een halfzus van de Luikse Prinsbisschop Jan Van Loon-Heinsberg. Haar zus, Maria Van Loon-Heinsberg, was zeer jong gehuwd met Jan IV van Nassau-Dillenburg, Heer van Breda. Hun dochter Odilia werd eveneens kloosterzuster in Bethanië, om er onder leiding van haar tante Jacoba het kloosterleven in de geest van Windesheim te leren kennen.

De hiervoor vermelde families waren zeer invloedrijk, en zouden een voorname rol spelen in de geschiedenis van de Lage Landen. Jan IV was een cruciale schakel in de doorbraak van de Nassau's in de lage landen, waarbij zijn (quasi erfelijke) positie als *“Heer van Breda”* voor ons onderzoek van belang is.

Om de invloed van de familie nog even aan te duiden: de achterkleinzoon van Maria van Loon-Heinsberg en Jan IV van Nassau-Dilleburg was Willem van Oranje, zoals het genealogische schema op volgende pagina aangeeft. Zo zijn ze – in moederlijke lijn – stamouders van de huidige Nederlandse koning.

De oprichting van een nieuw klooster

In 1475, na de dood van haar man, besloot de hierboven vermelde Maria van Loon-Heinsberg, “eene zeer groothertige vrouwe en uitmuntend voorbeeld van godvruchtigheid”, om een klooster te stichten voor 25 zusters augustinessen. Dat klooster werd opgericht dicht bij Breda; Odilia van Nassau, haar dochter die in Mechelen was opgeleid, werd de eerste priorin (portret rechts).

Ook in dit klooster waren de geestelijke begeleiders (biechtvaders) afkomstig van de priorij Ten Troon in Ouwen.

Onder deskundigen bestaat er enige twijfel over de juiste rol van Odilia... enige opsmuk van de geschiedenis zal de Nassau's in hun streven naar aanzien goed uitgekomen zijn (dat gebeurde in die tijd al eens meer).

Voor ons verhaal is het belangrijk te vermelden dat de vestigingsplaats van dit klooster het gehucht Boeymeer in Princenhage was, een dorp ten westen van Breda langs de rivier de Mark. Het klooster (of de initiatiefnemers) kochten er een grote hoeve met landerijen van magister Cornelis Beys, in 1482 (akte verleden op 29 januari 1483).

Op de kaart hierboven, die bewaard wordt in het Museum van Breda, is de ligging van dit klooster onder de naam “Nieu Klooster” vermeld (enigszins rechts onder Breda). Men ziet ook met het woord “Hage” de kerk van Princenhage aangegeven, de rivier de Marck Flu(vium) en de ligging van Etten (onderaan), dat we zo dadelijk zullen bespreken. Let wel: deze kaart is getekend met het oosten bovenaan!

Dit originele klooster van de Vredenberg, “Mons Pacis”, nabij Breda, werd een kleine honderd jaar later, in de beginjaren van de Tachtigjarige Oorlog (met name in 1577), helemaal verwoest.

De zusters vonden een tijdelijk onderkomen in Breda, tot ze rond 1610 hun klooster konden inrichten in een groot huis in Lier – de ligging ervan wordt hiernaast gesitueerd op een kaartje van Lier uit de zeventiende eeuw (het huis lag midden onder het woord “Vredenberg” dat we op de kaart aanbrachten).

Hier verbleven de zusters van de Vredenberg tot aan de Franse Tijd, toen hun klooster door de bezetter aangeslagen en verkocht werd.

De Vredebergstraat in Lier verwijst nog steeds naar hun verblijf aldaar. Ook het daar gevestigde cultureel centrum draagt die naam.

De zusters hadden bij hun aankomst in Lier nog een aantal van hun vroegere eigendommen behouden... een klooster leefde immers van de opbrengst van de landerijen. Ze hadden echter een probleem met het beheer van hun oorspronkelijke hoeve en landerijen in Boeymeer. Daar moest een oplossing voor gevonden worden...

De familie van Etten

Etten (thans Etten-Leur) was – zoals we eerder zagen - één van de vele dorpen rond Breda. De adellijke familie van Etten, met als wapenschild drie blauwe burchten op een witte grond, was daarvandaan afkomstig en onderhield sterke banden met de regio Breda, ook al waren ze vanaf het begin van de zestiende eeuw vooral in Antwerpen actief. Hun woning was er gelegen tegenover het klooster van de minderbroeders (franciscanen) bij de Stadswaag. Henricus I van Etten was regelmatig schepen en éénmaal “*Binnenburgemeester*” van de stad (in 1568).

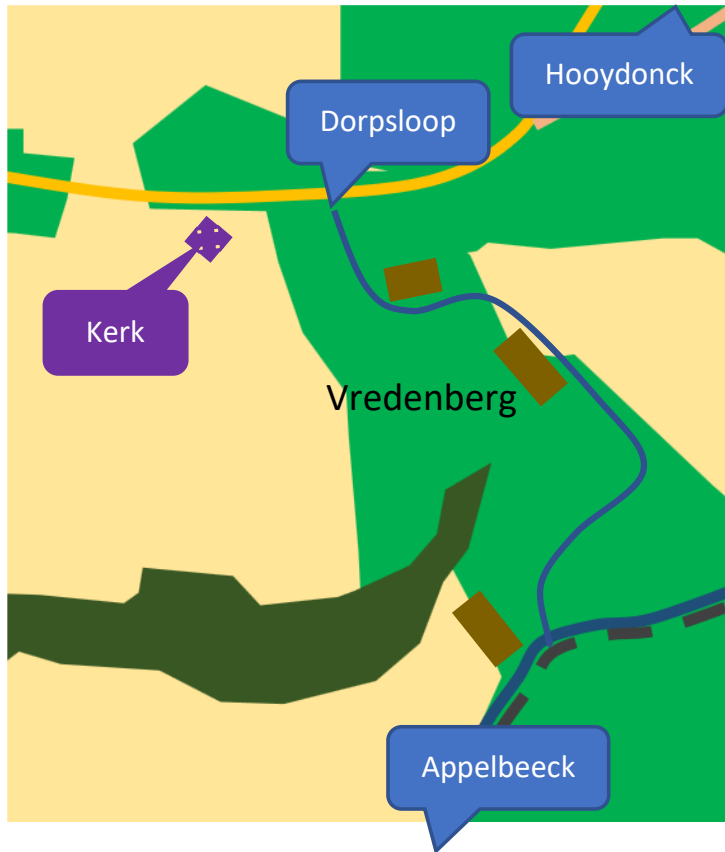
Deze familie was (sinds lange tijd) eigenaar van een enorm perceel grond in Halle, gelegen langsheen de Dorpsloop tussen de kerk en de Appelbeeck (huidige Tappelbeek, we gebruiken de naam die toen meest courant was), bij benadering “*7 à 8 mansus integri*” groot (ongeveer 90 bunder of 120 hectaren).

De hoofdboerderij op deze landerijen was één van de oudste en grootste boerderijen van het dorp (voorloper van het huidige huis “*Alto Domo*” aan De Blokskens).

De familie van Etten was – zoals vele tijdgenoten - sterk religieus aangesproken. Daarom zochten we voor de verwerving van de Halse hoeve door de zusters van de Vredenberg in de richting van een jonkvrouw uit de familie van Etten, die in hun klooster zou ingetreden zijn (met een hoeve als “*bruidsschat*”?)... een vermoeden, want helaas is de lijst van de zusters niet volledig bewaard.

Een zus van Henricus II van Etten, Suzanna (geboren in 1549), was kloosterzuster in de cistercienserinnen-abdij van Leeuwenhorst (ten noorden van Leiden)... een andere kloosterorde dus. Ook haar klooster werd verwoest – in 1572, eveneens bij de godsdiensttroebelen – en ook deze zusters moesten vluchten, naar een huis in Leiden; zij woonde daar samen in een kloosterverband met enkele dochters van de familie van Nassau.

Dit kan een verband geven... want Suzanna was, in de verdeling van de familiale goederen, eigenares van de vermelde hoeves en gronden in Halle (die evenwel door haar broer Hendrik II in haar naam werden beheerd tot 1615).

Mogelijk heeft zij – misschien onder invloed van haar medezusters in Leiden – een rol gespeeld bij de oplossing van het vermelde probleem van de zusters van de Vredenberg.

Op 30 maart 1613 werd immers voor de schepenen van Lier een akte verleden, waarbij de zusters van de Vredenberg hun eigendommen in Boeymeer (2 hoeves) afstaan in ruil voor de hoeve en 40 bunder gronden die aan de familie van Etten toebehoorde (of in elk geval toebehoord had). Dit landbouwbedrijf omvatte voor de helft cultuurland (11 bunder zaailand, 8 bunder weiland) en verder een grote heide.

Zo kreeg deze hoeve in 1613 de naam “Vredenberg”.

De oudst bekende bewoners van de hoeve Vredenberg

Jacobus Dielkens, een zoon van de Halse Dielkens-stamvader Laurentius, huwde rond 1580 met een meisje uit Broechem en is naar dat dorp verhuisd.

Jacobus integreerde zich vrij snel in Broechem. Wat betreft de kerkelijke aangelegenheden was dit dorp afhankelijk van de abdij van Tongerlo. Jacobus werd – zeker reeds voor het jaar 1600 – door de abt aangesteld als zijn plaatselijke vertegenwoordiger, de “*meier*”. In die hoedanigheid was Jacobus ondermeer betrokken bij een regeling voor het herstellen van de schade, die aan de kerk van Broechem was toegebracht bij een brand als gevolg van de godsdiensttroebelen rond 1585.

Jacobus en zijn echtgenote kregen 4 kinderen; hun dochter Margareta treedt in ons verhaal op.

Margareta Dielkens werd op 4 september 1588 geboren te Broechem. Ze groeide daar op en (de familie) leerde (haar) een dorpsgenoot kennen, Petrus Vander Donck (soms Verdonck geschreven), met wie ze op 19 januari 1608 haar huwelijksgeloften aflegde. Kort nadien huwde het paar in de kerk van Broechem.

Petrus en Margareta werkten als jong koppel mee op de boerderij van de familie Vander Donck in Broechem, tot er zich een gepaste gelegenheid voordeed om over te stappen naar een eigen boerderij. Intussen werden 3 zoontjes geboren in het gezin Vander Donck-Dielkens: Adrianus (9 november 1608), Jacobus (1 juni 1610) en Joannes (22 januari 1612).

In 1613 was het dan zover: voor hun pas verworven hoeve in Halle zochten de zusters van de Vredenberg een pachter; het jonge gezin kreeg de kans om zich daar te vestigen. Margareta keerde zo naar haar familiale oorsprong, Halle, terug...

Het gezin groeide er gestaag verder met de geboorte van Ludovicus (28 oktober 1614), Michael (18 januari 1617), Anna (8 mei 1618), Petrus (12 juli 1620), Cornelius (7 februari 1622; het jongetje overleed echter in hetzelfde jaar op 8 december) en Joanna (28 mei 1623).

Helaas is op 8 december 1622 ook hun derde zoon Joannes gestorven, 10 jaar oud – er was toen gedurende enkele maanden een besmettingsgolf in het dorp; als in januari 1625 opnieuw een jongetje werd geboren, kreeg deze zoon prompt de naam Joannes... Dit *“doorgeven van de naam van een overleden kind”* was een piëteitsvol gebruik, dat we in die tijd bij talrijke families aantreffen.

Het gezin Vander Donck-Dielkens werd zwaar getroffen door de pest, die in de Kempen woedde in 1625-1626; 4 van de 8 kinderen bezweken eraan in 1625, op minder dan één maand: Petrus (12 juli), de kleine Joannes (23 juli), Michael (30 juli) en Anna (11 augustus). Doordat op 25 juli 1625 ook vader Petrus aan de ziekte overleed bleef moeder Margareta achter met 3 jongens tussen 10 en 16 jaar en een dochtertje van 2 jaar oud.

Zoals de gewoonte voorschreef, werd vrij snel (na het einde van de pestperiode) besloten tot een huwelijk: de huwelijkskandidaat was de rond 1590 geboren Gommarus Bervoets, de zoon van wijlen Joannes Bervoets en Anna Weyns, die bij zijn moeder-weduwe inwoonde. Op 5 december 1626 gaven ze hun huwelijks toestemming en op 28 december 1626 werd het huwelijk van Gommarus Bervoets en Margareta Dielkens in de kerk van Halle ingezegend.

Op 9 januari 1628 werd in het gezin een jongetje geboren, Joannes, en op 29 november 1631 viel het echtpaar een verrassing te beurt: een tweeling, Anna en Maria. De geboorte van deze tweeling was voor Margareta haar twaalfde bevalling op 23 jaar tijd!

Gommarus Bervoets was niet alleen landbouwer op de grote hoeve Vredenberg: hij nam ook in het gemeentelijk bestuur functies op, en was sociaal zeer actief.

In de lijvige toelichting bij de overeenkomst van 1636, waarbij de Sint-Bernardusabdij van Hemiksem een aantal van haar inkomsten afstaat aan de Bisschop van Antwerpen, werd deze Gommarus Bervoets vermeld als de tiende-pachter: *“tot Halle het derde paert in ’t derde van seker thienden aldaer, voor ’t jaer 1636 verpacht aan Gommar Bervoets”*.

Hij was ook *“Ouderman van de Gulde van St. Sebastiaen tot Halle”*.

“De gilde van S(int) Sebastiaen bestaet alhier van onbekenden datum”, lezen we in het manuaal van Pastoor Smets.

Over het oorspronkelijke doel van deze gilden, die overal in de Kempen ontstonden (op het einde van de vijftiende eeuw, soms eerder) lopen de meningen uiteen: enerzijds denkt men aan een soort mannenverbroederings-verenigingen met als doel elkaar bij te staan in moeilijke tijden, anderzijds ziet men er groeperingen in van weerbare mannen, die voor de verdediging en de orde moesten instaan; regelmatig werd er dan ook geoefend in het handboogschieten.

Ook wordt er melding gemaakt van een sterke verering van de Heilige Sebastiaan in tijden van pest.

Gilden hadden dus een religieuze, sociale en economische functie en waren een factor in de dorpsolidariteit. Om te kunnen toetreden moest men worden voorgedragen door de hoofdman en van onbesproken gedrag zijn.

Ergens tussen 1638 en 1640 moet Margareta overleden zijn en is Gommarus - wellicht kort na 1640 - hertrouwd met Anna Smits, de toen twintigjarige dochter van Jacobus Smits en Elisabetha Van de Sande. We stellen dit in de voorwaardelijke wijs, want tussen 1636 en 1640 zijn de kerkregisters niet goed bijgehouden. Pastoor Joannes Walraevens was immers op de vlucht voor het protestantse geweld: met een soort guerrilla-tactiek overvielen ze dorpen en steden; ze namen pastoors gevangen en ook burgerlijke overheden, die Spaansgezind waren; na de overval konden de gijzelaars worden vrijgekocht...

Gommarus Bervoets werd ongeveer 65 jaar oud, hij overleed op 16 december 1656.

Zijn tweede echtgenote Anna Smits overleefde hem 22 jaar, ze werd begraven op 15 november 1678.

Als we dit even schematisch samenvatten krijgen we als beeld van de bewoning van de hoeve Vredenberg in die periode:

1613 - 1625	Petrus Vander Donck en Margareta Dielkens
1625 - 1626	Margaretha Dielkens en kinderen (pestperiode)
1626 - (+/-) 1640	Gommarus Bervoets en Margareta Dielkens
(+/-) 1640 - <1656	Gommarus Bervoets en Anna Smits

Bewoning op het einde van de zeventiende eeuw

Familie Jacobs-Nuyts

Het is niet duidelijk hoelang Gommarus Bervoets op de hoeve gebleven is en of er eventueel kinderen het landbouwbedrijf hebben verdergezet na zijn dood. In een systematische namenlijst van de parochie, in 1688 opgemaakt door pastoor Knaeps bij zijn verkenning van het dorp, worden Joannes Jacobs en Maria Nuyts als bewoners vermeld, met 4 nog thuiswonende kinderen en een inwonende grootmoeder (wellicht de moeder van Maria, die leefde tot 1695).

Eén van Knaeps' voorgangers, Pastoor Joannes Lenaerts, had op 28 januari 1662 hun huwelijk ingezegend. Maria Nuyts was geboren op 6 januari 1639 als oudste dochter van Martinus Nuyts en Anna Bervoets (geen rechtstreekse familie van de voorgemelde Gommarus). Joannes Jacobs was wellicht afkomstig van Pulderbos, mogelijk een afstammeling van de familie Jacobs die in het begin van de eeuw in Halle leefde en daarheen emigreerde.

Het gezin Jacobs-Nuyts groeide snel, met de geboorte van drie meisjes: Elisabetha (24 juni 1663), Anna (6 januari 1666) en Catharina (28 oktober 1668 – zij overleed echter op jonge leeftijd). Hun eerste zoon werd naar zijn vader Joannes genoemd (14 september 1670) en dan volgde Petrus (15 maart 1674).

Een verrassing viel hen te beurt als op 28 maart 1678 een tweeling wordt geboren: Maria en Catharina. De bevalling verliep problematisch, beide kinderen waren nauwelijks levensvatbaar en daarom werd bij hun doopsel ook tevens de (zieken)zalving toegediend. Catharina zou slechts enkele dagen leven, en ook Maria stierf jong. Op 5 februari 1680 werd Michael Jacobs geboren.

Het is niet duidelijk wanneer dit gezin zich vestigde op de hoeve van de Vredenberg; zoals gemeld moet dit voor 1688 gebeurd zijn, wellicht zelfs een behoorlijk aantal jaren eerder (rond 1670?). Evenmin is precies geweten wanneer de hoeve door hun opvolgers is gepacht (mogelijk rond 1690, zie verder).

Joannes Jacobs overleed op 15 mei 1707 en werd de dag daarop begraven. Enkele maanden later stierf zijn jongste zoon, amper 27 jaar oud, op 6 november. Een donker jaar voor de familie.

Maria Nuyts overleefde haar man bijna 20 jaar. Ze overleed op de leeftijd van 88 jaar in bijzondere omstandigheden, zoals blijkt uit het overlijdensregister: ze werd onwel en stierf in de kerk na het ontvangen van de paascommunie op Witte Donderdag 10 april en werd op Paaszaterdag 12 april 1727 begraven. Halle verloor op dat moment één van zijn oudste inwoners!

Familie Kegellers-De Visser

Bij het overlijden van Gommarus Kegellers (soms Kegeleers of Kegelaers geschreven, zelf Keylaers) staat in het overlijdensregister vermeld "*villicus Montis Pacis*" – inwoner van de Vredenberg. Dit is een voldoende aanduiding om hem als pachter op de hoeve aan te merken, zeker gezien de uitzonderlijke vermelding in het register "*cuius memoria in benedictione sit*" (dat de herinnering aan hem gezegend weze).

Van Gommarus Kegellers hebben we geen geboortegegevens teruggevonden. Hij huwde op 28 maart 1675 met Catharina De Visser (deze naam werd soms De Vischere, Visschers of zelfs Viskens geschreven). Catharina De Visser was geboren te Halle op 9 november 1653 als dochter van Jacobus De Visser en Gertrudis De Coninck.

Het echtpaar vestigde zich eerst in een hoeve iets ten westen van het dorpscentrum. Daar situeert pastoor Knaeps hen in elk geval nog in 1688, samen met 3 inwonende broers en 2 dienstboden. Deze hoeve is later, in 1866, afgebrand. Mogelijk reeds rond 1690 is het gezin Kegellers-De Visser verhuisd naar de hoeve Vredenberg.

Catharina werd moeder van Joannes (2 februari 1676), Adrianus (30 maart 1678), Gommarus (21 november 1680), Jacobus (11 maart 1683), Petrus (8 november 1685), Cornelius (22 maart 1688), Elisabetha (8 mei 1690) en Paulus (2 oktober 1692).

Het jaar 1695 was voor dit gezin rampzalig. Een besmettelijke ziekte trof Halle en 36 mensen overleden, voornamelijk in de maanden februari en maart van dat jaar (20 overlijdens op 2 maanden). Men durft in de bronnen het woord "*pest*" niet meer gebruiken, men spreekt van "*pestilentie*"... vermoedelijk was het miltvuur of antrax, wat een aantal gelijkaardige ziekteverschijnselen meebrengt.

Vader Gommarus Kegellers werd ziek en overleed op 14 maart 1695. Enkele dagen later, op 19 maart, bezweek zijn enige dochttertje Elisabetha, vijf jaar oud. Op dat moment weet zijn echtgenote Catharina nog maar nauwelijks dat ze opnieuw zwanger is.

De ziektegolf bleef duren, en ook zoon Gommarus – 15 jaar – bezweek, op 14 juli. In grote ellende beviel Catharina op 6 oktober van haar negende kind, een zoontje – *“filius legitimus posthumus”* (wettige posthume zoon) staat in het register - dat ze in nagedachtenis aan haar overleden man én zoon ook de naam Gommarus gaf bij het doopsel. Het kindje was zeer zwak, en zou geen jaar oud worden (overleden 1 juni 1696).

Familie Veraa-De Visser

Op de naburige hoeve (thans het huis *“Alto Domo”*) woonde het gezin Veraa (soms Verhaeghen genoteerd). Zij wisten dat het runnen van een hoeve zoals de Vredenberg én het grootbrengen van 6 jongens een vaderfiguur vroeg. Petrus Veraa, de zoon, zou die rol opnemen. Op 24 november 1695 – Catharina was dan pas 7 weken bevallen – werd het huwelijk ingezegend door pastoor Knaeps. Dit gebeurde niet in de kerk van Halle, maar in de kerk van het klooster van de paters augustijnen te Antwerpen.

Haar leven bleef moeilijk. Op 12 maart 1699 overleed haar oudste zoon Joannes. Op 1 april 1701 stierf haar tweede echtgenoot Petrus Veraa, en op 7 mei 1701 stierf Catharina De Visser zelf, geen 50 jaar oud.

Wie nadien het boerderijbedrijf bleef runnen en de zorg voor de kinderen opnam, is niet gedocumenteerd.

Een terugblik geeft volgend beeld van de bewoning van de hoeve Vredenberg in die periode:

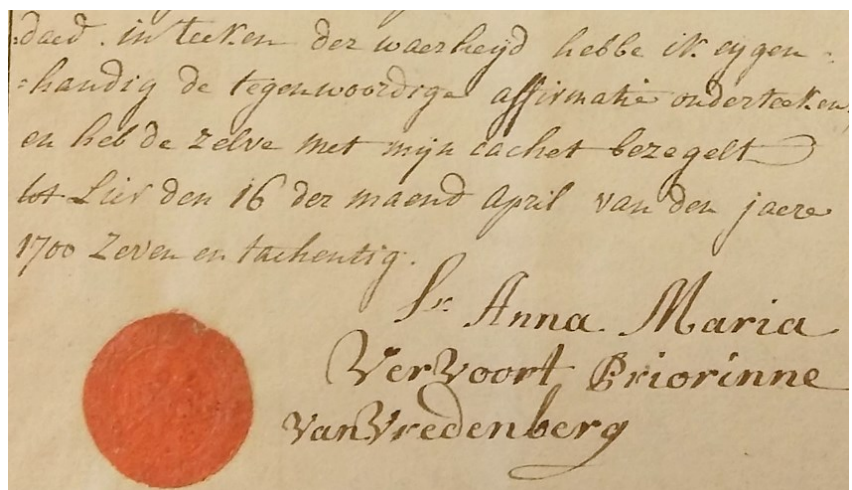
(+/-) 1670 - (+/-) 1690	Joannes Jacobs en Maria Nuyts
(+/-) 1690 - 1695	Gommarus Kegellers en Catharina De Visser
1695 - 1701	Petrus Veraa en Catharina De Visser

Bewoning op het einde van de achttiende eeuw

Familie Oorts-Geerts/Veraa

We vinden in onze beperkte bronnen nog weinig sporen van bewoning uit de achttiende eeuw.

Slechts naar het einde van de eeuw toe vinden we een verwijzing, en dit in een verklaring van Zuster Anna Maria Vervoort, Priorin van Vredenberg, opgemaakt op 16 april 1787 in uitvoering van een Decreet van het Oostenrijkse Bestuur van ons land. Jozef II, de Keizer-Koster, wou een inventaris laten opmaken van de eigendommen en inkomsten van de kerkelijke instellingen.

Daed. in teken der waarheid hebbe ik: eygen-
handig de tegenwoordige affirmatie onderteecken
en heb de zelve met mijn cachet bezegelt
het Lier den 16 der maand april van den jaere
1787 Zeven en tachtig.

Le Anna Maria
Vervoort Priorinne
van Vredenberg

Hierin schrijft ze dat de hoeve *“is in pagte volgens hueredulle (huurovereenkomst) bij Martinus Oorts”*.

Martinus Fredericus Alexander Oorts (de familienaam wordt rond deze periode soms nog Oirt of Oort geschreven) werd geboren in Zandhoven op 7 november 1733, en huwde op 11 juli 1758 in Halle met Maria Geerts, dochter van Adrianus Geerts en Anna Van Dael, geboren te Halle op 22 januari 1737.

Het echtpaar kwam in Halle wonen; het is echter niet zeker of zij reeds toen op de Hoeve Vredenberg hun intrek namen. In elk geval werden hun acht kinderen in het geboorteregister van Halle ingeschreven. Helaas, een jaar na de geboorte van de jongste, Joanna Maria, overleed Maria op 19 september 1777, 40 jaar oud. Martinus bleef achter met 4 meisjes en 4 jongens – de oudste achttien jaar, de jongste 15 maanden oud. De oudste kinderen hielpen bij het huishouden en op het land, maar het bestaan zonder moeder was zwaar.

In het dorp woonde Elisabetha Veraa, geboren in Halle op 27 september 1742. Zij was sinds 1769 weduwe van Martinus Janssens, waarmee ze een vijftal jaar gehuwd was geweest en drie kinderen had. Martinus Oorts en Elisabetha Veraa huwden op 3 augustus 1779 in de kerk van Halle. Zij zijn van dan af zo goed als zeker de huurders van de Hoeve Vredenberg.

Op zes jaar tijd worden hen 5 kinderen geboren; een zoontje, Guillelmus, stierf echter kort na de geboorte.

Martinus Oorts bleef op de Hoeve Vredenberg wonen, wellicht tot zijn overlijden op 30 oktober 1794. Hij was dan 65 jaar, en had het geluk dat 12 kinderen in leven zijn gebleven. Zijn echtgenote zal hem nog 22 jaar overleven.

Dit zou dus de bewoning van de hoeve Vredenberg in die periode kunnen geweest zijn:

Na 1758 - 1777	(Eventueel) Martinus Oorts en Maria Geerts
1777 - 1779	(Eventueel) Martinus Oorts en gezin
1779 - (+/-) 1794	Martinus Oorts en Elisabetha Veraa

Als Martinus sterft is de politieke situatie in ons land zeer woelig: enkele maanden voordien, op 26 juni 1794, hebben de Fransen het Coalitieleger van de Oostenrijkers en hun bondgenoten te Fleurus een definitieve nederlaag toegebracht, mede dank zij de inzet van een luchtballon, waarmee ze van op grote hoogte (onbereikbaar voor de geweren) de vijandelijke troepenbewegingen beter konden inschatten. Een innovatie in de oorlogvoering...

Bataille de Fleurus.

De Oostenrijkers trokken zich terug uit de Lage Landen, de Fransen namen de macht. Het begin van een nieuw tijdperk met verregaande gevolgen.

Onteigening van de “Nationale Goederen”

Door de nederlaag van de Oostenrijkers en hun bondgenoten behoorden de Zuidelijke Nederlanden vanaf eind 1794 tot het grondgebied van de Eerste Franse Republiek en golden hier de Franse wetten. De leuze “*Liberté, Egalité, Fraternité*” weerklonk overal en betekende voor velen dat de voorrechten van “*Adel en Kerk*” definitief moesten afgeschaft worden.

De kerkelijke goederen werden - net als de eigendommen van de adel – als “*nationale goederen*” aangeslagen voor het onderbrengen van republikeinse diensten en hun ambtenaren. Wat niet kon gebruikt worden, werd verkocht.

In theorie moesten de landbouwers-pachters profijt kunnen doen door de aankoop van de vaak grote stukken grond die werden aangeboden. In realiteit werden gronden, huizen en kloosters, vaak tegen een fractie van de reële waarde, door speculanten, rijke burgers uit de stad of grote boeren aangekocht. Van een herverdeling van de grond ten voordele van de kleine boeren was dus zeker geen sprake.

Soms was het nog schrijnender: Etienne Poncy (Administrateur van het Franse “*Département des deux Nèthes*”, waartoe Halle behoorde) kocht op 8 januari 1798, op de zesendertigste verkoop van nationale goederen, persoonlijk onder andere de hoeve Vredenberg te Essen (de zuster-hoeve van de gelijknamige hoeve in Halle). Enige tijd later verkocht hij ze met stevige winst aan geïnteresseerde investeerders, die zich niet op de verkoopdag hadden durven tonen...

Bij de bevolking kwam deze verkoop van de kerkelijke goederen - vaak schenkingen van hun voorouders - hard aan. Samen met heel wat andere pesterijen door de Franse bezetter, was deze godsdienstvervolging een belangrijke reden tot een korte spontane opstand, die later als de “Boerenkrijg” zou worden aangeduid. De overmacht van de Fransen was echter te groot, het boerenleger werd verslagen.

In november 1799 pleegde Napoleon Bonaparte een machtsgreep en gaf hij het beleid een nieuwe wending... ook inzake religie. Hij had begrepen dat de antikerkelijke houding Frankrijk niet vooruithielp en zocht verzoening. Op 15 juli 1801 ondertekende hij met Paus Pius VII het “*Concordaat*”. Dit Concordaat voorzag onder meer in het herstel van de vrijheid van eredienst en in een bezoldiging van de katholieke geestelijkheid door de Staat, in ruil voor de tijdens de Revolutie genationaliseerde en door de revolutionaire regering verkochte kerkelijke bezittingen.

Maar intussen was het kwaad geschied.

Ook het klooster van de Vredenberg te Lier was opgeheven. Alle goederen van de zusters waren aangeslagen en verkocht, ook de hoeve Vredenberg in Halle (al is er geen spoor te vinden op welke van de meer dan 100 verkoopdagen dit juist gebeurde).

Een cru detail: de meeste van die verkopen van kerkelijke goederen gingen door in het vroegere bisschopshuis te Antwerpen...

Pastoor Smets meldt dat de hoeve toen (rond 1800) voor de éne helft zou gekocht zijn door een zekere Brands (of Brants) uit Zandhoven en voor de andere helft door de toenmalige pachter, die hij vermeldt als “Willems”. Veel houvast geeft ons dat niet.

Iets preciezer wordt de informatie na de Belgische onafhankelijkheid, wanneer pastoor Smets schrijft dat de Hoeve Vredenberg in 1839 in handen zou gekomen zijn van *“de Heer van Halle tot Zandhoven”*. Alhoewel de Heerlijkheden met de bijhorende rechten ten tijde van de Fransen werden afgeschaft en ook door de nieuwe Belgische grondwet niet meer werden erkend, bleef het gebruik bestaan om de (kasteel)heer van het dorp de “Heer” te noemen.

Daarom nog even toelichten wie dat toen was.

Guillielmus (Willem) Andreas de Caters, geboren te Antwerpen op 30 november 1773, was burgemeester van Antwerpen geweest van november 1828 tot 26 oktober 1830. Hij was dus de laatste burgemeester van Antwerpen onder het Nederlandse bewind. Toen het geweld van de Belgische Omwenteling zijn stad bereikte moest burgemeester de Caters hals-over-kop vluchten naar Aken. Zijn huis in Antwerpen werd door de opstandelingen totaal verwoest.

Enkele jaren later – hij was toen een zestiger en wenste van zijn leven en opgebouwde vermogen verder in alle rust te genieten – kon hij terugkeren naar België en zich in Halle vestigen. Hij was het die er in de jaren dertig van de negentiende eeuw het eerste kasteel liet bouwen en errond een park liet aanleggen. Hij zou op het kasteel van Halle blijven wonen tot aan zijn dood op 9 februari 1859.

Naast het kasteeldomein had hij nog diverse andere eigendommen, waaronder hoogstwaarschijnlijk ook de hoeve Vredenberg, zoals aangegeven door pastoor Smets.

Guillielmus Andreas de Caters was de grootvader van Charles Dubois de Vroylande en de overgrootvader van Engelbert “Victor” de Borrekens, beiden later burgemeesters van Halle.

De familie Hermans

In de Franse Tijd werden de oude structuren van de Heerlijkheden vervangen door moderne varianten: recht werd niet meer gesproken in de schepenbanken maar in de verschillende rechtbanken en de rol van de schepenen bij het registreren van allerlei aktes werd aan notarissen toevertrouwd.

In Zandhoven vestigde zich notaris Emmanuel Hermans, afkomstig uit Antwerpen. Een begoed man, die zijn notariaat aanhield tot zijn overlijden in 1833. Hij werd opgevolgd door zijn zoon Alexis Joannes Emmanuel Hermans, die het ambt 51 jaar zou bekleden!

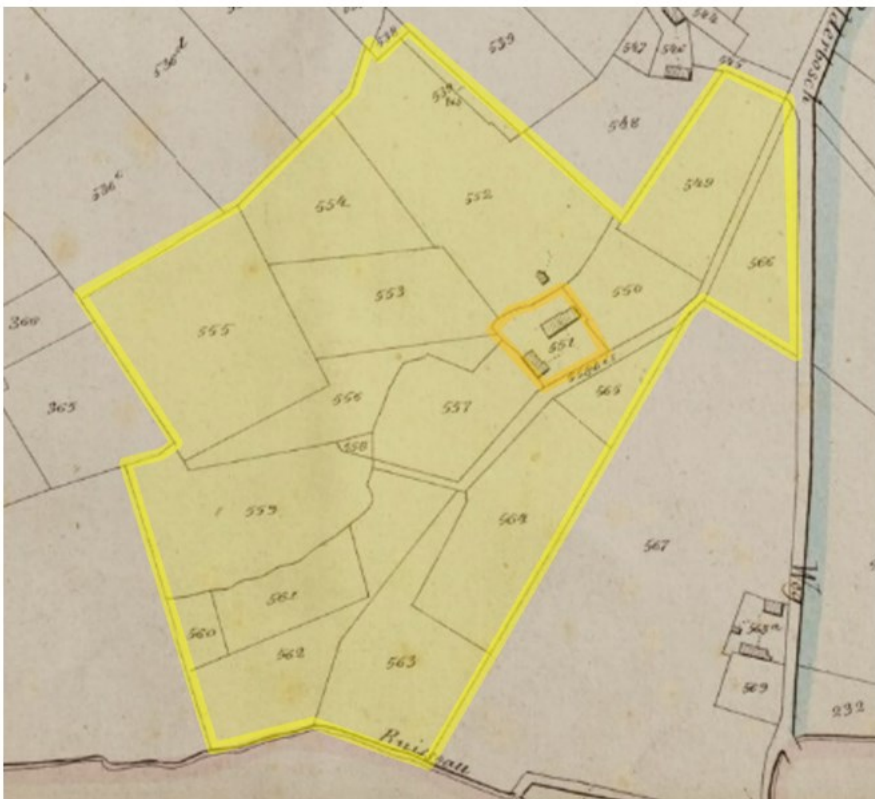
Alexis Hermans was op 10 oktober 1801 in Antwerpen geboren. Op 11 januari 1836 huwde hij met een welstellende (en naar men aanneemt beeldschone) jongedame, Anna Cornelia Mertens, geboren in Halle op 7 januari 1805. Anna was de dochter van Cornelius Jacobus Mertens, een handelaar (volgens één bron een brouwer) afkomstig uit Schoten, en Joanna Petronilla Janssens.

Deze laatste was geboren in Oelegem; ze was in een eerste huwelijk de echtgenote geweest van Petrus Josephus Janssens en alzo verwant aan een Halse brouwersfamilie; bij haar eerste huwelijk verhuisde ze aldus naar Halle.

Alexis en Anna hadden één dochter in leven, Celestina, geboren in 1836. Hun tweede dochter, Mathildis Theresia (geboren in 1844), is op zestienjarige leeftijd overleden.

Het echtpaar Hermans-Mertens verwierf systematisch heel wat eigendommen in Zandhoven, Halle en omstreken. In 1853 kochten ze de Hoeve Vredenberg met meerdere hectare cultuurgrond errond. In Halle alleen omvatte hun totaal patrimonium meer dan 31 hectaren.

In een kadastrale staat (plan en legger, zie hieronder) opgemaakt door Philippe-Chrétien Popp, “publié avec l'autorisation du Gouvernement, sous les auspices de Monsieur le Ministre des Finances” (niet gedateerd maar te situeren rond 1855) krijgen we een prachtig beeld van hun eigendom aldaar (eigen schets – de percelen die betrekking hebben op de Hoeve Vredenberg en de landerijen errond hebben we in geel gemarkeerd, de ligging van de hoeve Vredenberg en afhangen is met een oranje kader aangeduid):

VERWIJZING naar de CADASTRALE PLANN.		SOORT DER EIGENDOMMEN.	INHOUDSGROOTTE VAN IEDER PERCEEL.	KLASSERING.	BELASTBAAR IN K O M M E N van ieder PERCEEL.	
Secie.	N° der Perceelen.				Ongebouwd.	Gebouwd.
Art. 156. — Hermans-Mertens, Alexis-Jan-Emman., notaris, Santhoven.						
C	392	Mastbosch	1,38,45	3-4	9,21	
	376	Hakhout	12,65	2	1,90	
	377	Land	52,50	4	2,89	
	375*	"	71,25	3	10,69	
	440	"	71,70	3	10,76	
	358*	Struweel	4,10,30		7,80	
	358*	Huis, geb., erf	5,90	13	7	36,00
B	219	Land	43,40	1	13,89	
	220	Hooiland als land	69,00	2	15,87	
C	433	Hakhout	3,64,15	2-3	31,58	
	539 _{la}	Land	9,75	2	2,24	
	549	"	87,10	2	20,05	
	550	"	51,05	1	15,29	
	551	Huis, geb., pl.	30,95	6	9,90	84,00
	552	Land	1,96,15	1-3	54,11	
	553	"	92,55	2	21,28	
	554	"	89,55	2	20,60	
	555	"	1,91,10	2	43,95	
	556	Hakhout	62,50	2-3	6,41	
	557	Land	84,85	1	27,15	
	558	Hakhout	2,95	3	16	
	559 _a	Landw. als land	33,20	3	4,98	
	559	Heide	1,41,95	1	1,43	
	560	Hakhout	17,55	3	97	
	561	Land	55,95	2	12,87	
	562	Heide	1,03,55	1	1,05	
	563	"	1,08,55	1	1,09	
	564	Land	1,29,05	3	19,36	
	565	Struweel	29,55	1	56	
	566	Heide	66,95	1	67	
B	390*	Weiry	2,62,15	1	4,98	
C	441	Land	56,60	3	8,19	
				31,46,20	384,24	120,00

De familie Dierckx

Voor de enige dochter van de notaris, erfgename van een enorm fortuin, diende een gepaste huwelijkspartner gevonden te worden. De keuze was ruim, want in de periode na de Belgische onafhankelijkheid hadden verschillende families grote belangen in industrie en landbouw verworven. En omgekeerd was een rijke enige dochter steeds “een goede partij”. We maken kennis met de aanstaande echtgenoot en zijn voorouders.

In Kasterlee (en in Turnhout, waar zijn notariaat was gevestigd) werd in het begin van de negentiende eeuw Martinus Franciscus Vissers notaris. Zijn voorouders hadden reeds onder het “ancien régime” heel wat eigendommen verworven. In 1804 werd hij burgemeester van Kasterlee, een functie die hij zou blijven vervullen tot zijn dood in 1834.

Op 15 april 1803 werd zijn dochter Anna Theresia Vissers geboren. Zij huwde met de vijf jaar jongere Joannes Baptista Dierckx, wiens welstellende familie uit Gierle afkomstig was. Zo kwamen de eigendommen van de familie Vissers grotendeels in handen van Joannes-Baptista Dierckx, die ook kandidaat-notaris werd en net als zijn schoonvader burgemeester van Kasterlee (weliswaar slechts een tweetal jaar, met name in de periode 1843-1844: hij diende zelf een vraag tot ontslag in om zich beter met zijn zaken te kunnen inlaten).

Het echtpaar Dierckx-Vissers had twee kinderen in leven: Joannes-Augustinus (geboren op 5 maart 1840 – zijn naam werd, naar de gewoonte in die tijd, verfranst tot “Jean”) en Marie-Thérèse.

Het is deze Jean Dierckx die de uitverkorene werd van Célestine Hermans. Ze huwden op 21 november 1862 in Zandhoven.

Célestine en Jean waren grootgrondbezitters in de letterlijke zin van het woord. Ze bezaten op het einde van hun leven dertig huizen en 854 ha grond. Van de familie Dierckx (en Vissers) afkomstig strekten de bezittingen zich uit over Kasterlee, Gierle, Lille, Poederlee, Wechelderzande, Tielen, Geel en Beerse; van de familie Hermans kwamen daarbij de eigendommen in Zandhoven, Zoersel, Halle en Pulderbos. Zelf kocht het echtpaar Dierckx-Hermans daarvan slechts (!) 200 ha, de rest was geërfd. Jean verwierf ook een aantal bezittingen van zijn zuster Marie-Thérèse.

Heel bijzonder is dat Jean Dierckx één van de eersten was die zijn landbouwgronden op een “*wetenschappelijke manier*” in exploitatie bracht, volgens de moderne inzichten van de universitaire landbouwfaculteiten.

Het echtpaar Dierckx-Hermans had 7 kinderen in leven: vijf meisjes (Josepha, Clotilde, Octavie, Anna en Maria – deze laatste drie zijn ongehuwd gestorven vooraleer de familiegoederen verdeeld werden) en twee jongens. De oudste zoon was Aloysius Josephus Guilielmus Dierckx, die men Louis noemde (geboren op 12 december 1866 te Kasterlee, overleden 17 februari 1949 te Wilrijk) en de jongste heette Ferdinandus Joannes Maria Dierckx (geboren op 10 juli 1874 te Kasterlee, overleden op 4 april 1958 te Turnhout), Ferdinand in de omgang.

De broers Louis en Ferdinand zetten het beheer van de familiale landbouwgronden en bossen op dezelfde manier verder zoals hun vader het had gedaan: ze bleven zich persoonlijk zeer sterk bezighouden met de land- en bosbouw van hun Kempische domeinen. Daarbij bleef het gehele patrimonium in onverdeelde behouden tussen de kinderen!

Wat betreft specifiek de Hoeve Vredenberg was het Louis die zich het beheer aantrok (tekening hiernaast).

Louis Dierckx was vice-voorzitter van de “*Hoge Raad der Bossen*” en van de “*Société Royale Forestière*”.

Hij was na zijn studies van advocaat sterk politiek geëngageerd geraakt. Hij werd al heel jong verkozen tot provincieraadslid van Antwerpen (in 1892).

In 1897 werd hij tot arrondissementscommissaris van Antwerpen benoemd, een belangrijke functie als adjunct van de provincie-gouverneur (die hij zeker tot 1914 uitoefende).

Hij was daarnaast vanaf 1908 ook kabinetschef van verschillende ministers, en tijdens de Eerste Wereldoorlog werd hij betrokken bij de organisatie van het onderwijs en de voedselbevoorrading van de 200.000 Belgische vluchtelingen op Nederlands grondgebied (vanuit Den Haag, waar hij toen in opdracht van de regering verbleef).

Louis huwde in Turnhout op 2 april 1913 met de bijna 25 jaar jongere Maria Versteyle (geboren in Turnhout op 28 juli 1891), dochter van advocaat en volksvertegenwoordiger Alphonse Versteyle, die ook zeer actief was in de mutualistische beweging in het arrondissement Turnhout.

Het echtpaar kreeg vijf kinderen (we noteren hun namen in het Frans, zoals ze werden aangesproken): Monique (1914), Baudouin (1915), Yves (1917), Jean (1918) en Nicole (1922). De jongens werden in Nederland geboren, waar hun vader toen – zoals gemeld – in dienst van de regering werkte.

Louis Dierckx verkreeg bij KB van 17 november 1947 – toen hij reeds 80 was – het recht (voor hem en zijn familie) om "de Casterlé" toe te voegen aan zijn naam.

De eigendommen van de familie Dierckx bleven, zoals gezegd, in onverdeeldheid en werden beheerd door de beide broers Louis en Ferdinand.

Pas op 6 november 1952 – drie jaar na het overlijden van Louis – werd bij notaris Constant De Belser te Broechem de 25 pagina's tellende overeenkomst ondertekend waarbij de familiegoederen werden toegewezen aan de diverse erfgenamen (Josepha, Ferdinand, Clotilde en haar 4 kinderen, de weduwe van Louis en haar 5 kinderen: een notariële krachttoer om de meer dan 1000 percelen juist toe te wijzen).

Even terzijde: de akte werd verleden voor de notaris van Broechem, omdat de notaris van Zandhoven als betrokken partij "*wettelijk belet*" was... Jean van den Hove d'Ertsenryck was namelijk gehuwd met de jongste dochter van Louis Dierckx, Nicolette.

De Hoeve Vredenberg, die op dat moment een grote nood aan renovatie had, viel in het erfdeel van zoon Yves Dierckx de Casterlé.

Yves Dierckx was kapitein-gevechtspiloot bij de Belgische luchtmacht toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak. Onze luchtmacht werd echter spoedig uitgeschakeld, en Yves trok naar Engeland waar hij bij de Royal Air Force diende.

Bij het einde van de oorlog maakte hij deel uit van de Britse legereenheden die onder meer het concentratiekamp van Bergen-Belsen bevrijd hebben. Daar was hij belast met de zorg over een groep Franssprekende bevrijde gevangenen, waaronder Simonne Veil, die later (van juli 1979 tot 1982) de 16e voorzitter van het Europese Parlement zou worden, de eerste vrouw in deze positie.

De belangstelling voor de landbouwexploitatie van zijn vader had Yves echter niet geërfd. Investeren in de Hoeve Vredenberg zag hij niet zitten, en dat bezegelde definitief het lot van deze eeuwenoude merksteen van de geschiedenis van Halle.

De laatste pachters

We zegden reeds dat pastoor Smets in zijn Manuael een “*pagter Willems*” vermeldt in het begin van de negentiende eeuw; in 1839 spreekt hij van “*pagter J (?) Van de Velde*”. De gegevens over de pachters zijn nog zeer onvolledig. Ons eerste écht aanknopingspunt vinden we in het begin van de twintigste eeuw, toen de familie Van der Schoot-Lembrechts op de hoeve kwam wonen.

Petrus (Peter) Van der Schoot (geboren in Zoersel op 31 maart 1866, overleden in Halle op 11 januari 1948) werd pachter en tevens boswachter-rentmeester op de goederen van de familie Dierckx.

Zijn echtgenote was Mathildis (Mathilda) Lembrechts. Het echtpaar woonde eerst in Zoersel, waar de oudste kinderen geboren werden. In de eerste jaren van de twintigste eeuw, tussen 1900 en 1903, is het gezin naar de Hoeve Vredenberg verhuisd.

Hun oudste dochter, Maria Theresia (Mie) Van der Schoot (geboren te Zoersel op 23 juni 1889, overleden te Brecht op 16 september 1961) trad op 2 april 1913 te Halle in het huwelijk met Alphonsus Joannes (Fons) Cautereels (geboren op 20 november 1885 – overleden op 24 januari 1952).

De grootvader van de bruidegom, Josephus, was geboren in Massenhove en door zijn huwelijk in 1842 met Joanna De Bie naar Zandhoven verhuisd. Eén van hun kinderen, Joannes Baptista Cautereels, huwde in 1883 te Zandhoven met Joanna Nauwelaerts. Zij waren de ouders van Fons, die in Zandhoven geboren werd op 20 november 1885.

Dit gezin verhuisde op het einde van de negentiende eeuw naar Halle, waar ze het “*Huis ten Halven*” betrokken (halfweg tussen Zandhoven en Halle, langs de voetweg.... toen de autostrade er nog niet lag!). Ook deze hoeve (tevens herberg) was eigendom van de familie Dierckx.

Joannes Baptista Cautereels heeft helaas het huwelijk van zijn zoon Fons niet kunnen meemaken: hij overleed enkele maanden voordien, op 13 november 1912.

De Eerste Wereldoorlog was voor alle gezinnen in Halle zeer zwaar.

Volwassen zonen moesten naar het front... op de Hoeve Vredenberg zijn de zonen Ludovicus (Louis) en Michaël (Giele) Van der Schoot, beiden jonge twintigers toen de oorlog uitbrak, meer dan vier jaar weggeweest. Gelukkig overleefden zij – weliswaar met kwetsuren – het oorlogsgeweld.

Het jonge gezin van hun oudste zus Mie en schoonbroer Fons moest hun kroost grootbrengen in deze pijnlijke omstandigheden: zoon Petrus Josephus (Jos) was nog vlak voor de oorlog geboren, maar Franciscus Ludovicus (1914, echter overleden op 7 maanden), Franciscus Ludovicus Albertus (1916), Julia Maria Elisabeth (1917), Josepha Maria (1918) werden allen in de oorlogsperiode geboren. Na de oorlog zouden nog zeven kinderen volgen, waarvan er één jongen (Leon) overleed als zeventienjarige.

Vader Peter Van der Schoot is na de Eerste Wereldoorlog lid geweest van de gemeenteraad en ook van de (rond 1929 heropgerichte) aloude “*Sint-Sebastiaensgilde*” (die we ook al bij eerdere bewoners van Hoeve Vredenberg hebben ontmoet – zie pagina 9).

Ergens in de jaren twintig van vorige eeuw (hij was dan een zestiger) was het tijd voor de aflossing van de verantwoordelijkheid voor de hoeve.

Fons Cautereels en Mie Van der Schoot kregen het aanbod om op de hoeve Vredenberg te komen wonen en om de functie van boswachter-rentmeester voor de familie Dierckx op te nemen, in opvolging van hun (schoon)vader.

Fons was actief in het boerenbedrijf, maar ook in het sociale en politieke leven van het dorp.

Op 6 december 1934 noteerde pastoor Joannes Peeraer in zijn manuaal:

“De vlaggen steken in 't dorp: benoeming van Alfons Cautereels, 1^{en} Schepen, tot burgemeester. ... Cautereels-Van der Schoot bewoont, ten oosten van 't dorp, de groote boerderij van den eere-arrondissementscommissaris Dierckx van Antwerpen.”

Een speelkameraadje van de jongste kinderen van hun gezin was hun nicht Magda Van der Schoot, dochter van Giele. Zij vertelt:

“Ik ging als jong meisje regelmatig bij mijn nichtjes spelen; met de twee jongsten – Lien en Mit – vormden we een onafscheidelijk groepje. Vlak voor de hoeve van Jos Van De Peer liep een voetweg, en langs daar kwam ik aan de boerderij van tante Mie en nonkel Fons. Voor de hoeve was een diepe waterput, en daarnaast een tuin met heel veel bloemen, en ook wat groenten zoals ajuin, selder en prei.

Het eerste wat me altijd opviel als ik binnenkwam in de grote keuken was de reusachtige koperen ‘koeyketel’, die boven het vuur hing te pruttelen. Rechts van de enorme haard stonden de mutsaards hout opgestapeld, links was er een stoel waarop diegene zat die de ketel moest in het oog houden.

Met een sterke draaiboom werd de ketel door de staldeur naar de ‘ben’ (zo noemde we dat) gedraaid, en van daaruit verdeeld naar de eetbakken van de beesten... vijf, zes koeien, als ik het me goed herinner.

Het eten voor de mensen werd in een achterkeuken klaargemaakt, de ‘moos’, waar ook de afwas gebeurde.

Beneden was de grote slaapkamer van de ouders, boven was er de hooizolder en bevonden zich de slaapkamers van de kinderen.

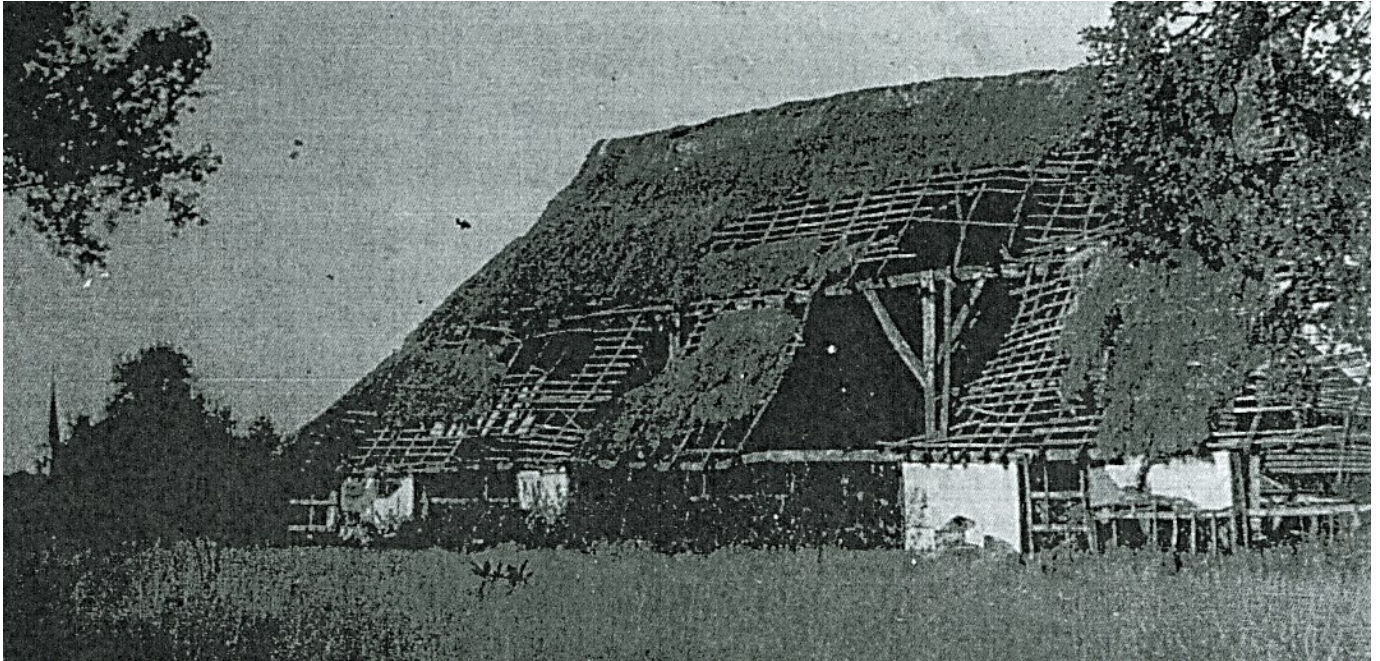
*Naast de woning was er een bergplaats voor de landbouw-werktuigen (op de **foto rechts** goed te zien; de dame is tante Mie).*

Mijn nichtjes en ikzelf konden uren lopen door de velden, tot aan het huis van de notaris van Zandhoven en terug! En als er onderweg aardbeien stonden...” (ze lacht even en stopt haar zin).

Tot bij zijn overlijden in 1952 bleef Alfons Cautereels wonen op de Hoeve Vredenberg, die hij runde samen met zijn kinderen.

Maar de hoeve had te zeer geleden onder de tand des tijds (en de oorlogsjaren waren daarbij zeker een verzwarende factor); de noodzakelijke herstellingen bleven uit. Na 1952 probeerde zijn zoon Louis het bedrijf verder te zetten. Het was echter duidelijk dat dit zo niet verder kon.

Even deed het gerucht de ronde dat men de Hoeve Vredenberg (of zeker de schuur) zou verplaatsen naar het toen pas opgerichte openluchtmuseum te Bokrijk (ontstaan bij besluit van de deputatie van de provincie Limburg van 6 oktober 1953)... maar de bouwfysische toestand van het gebouw was te slecht, zoals de foto hierboven leert.

Wat ons vandaag rest

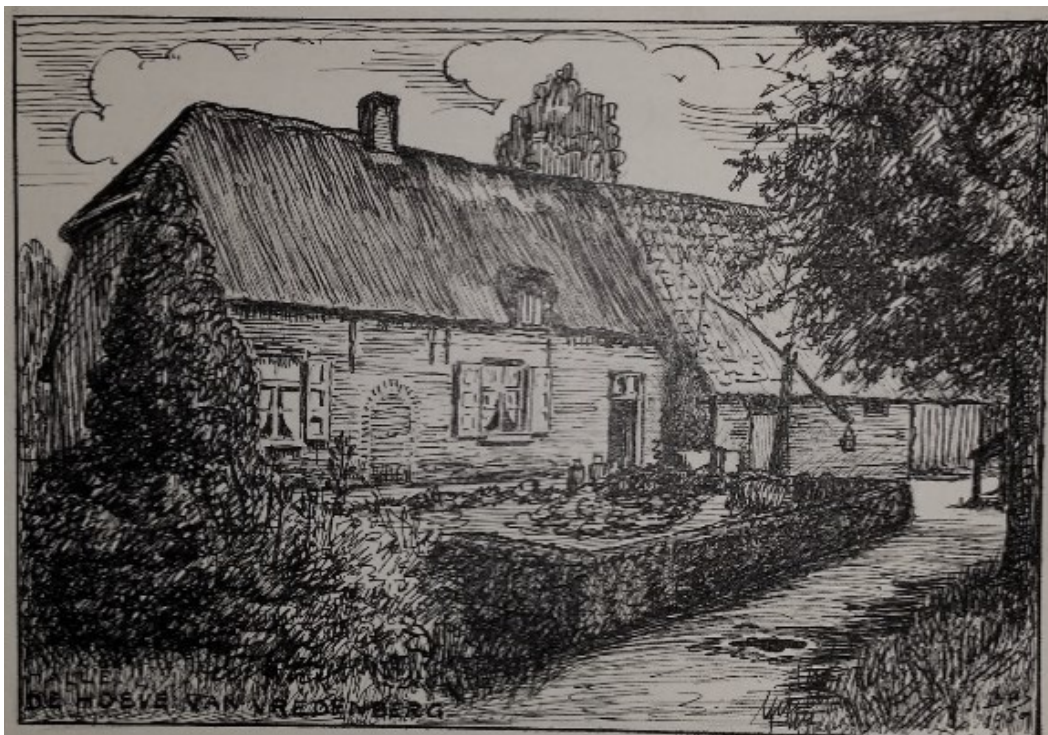
Op historische kaarten vinden we de ligging van de hoeve nog duidelijk terug. Hieronder 2 extracten: links de Ferrariskaart uit de periode 1770-1780, rechts de Popp-kaart uit 1840-1870 (voorloper van de huidige kadastrale plannen). Het laatste plan is uiteraard iets nauwkeuriger qua lokalisatie.

In tegenstelling tot de meeste boerderijen uit die tijd, die - vooral in de achttiende eeuw - grondig werden verbouwd, is de hoeve Vredenberg tot midden de twintigste eeuw min of meer in haar oorspronkelijke vorm blijven bestaan – zeker de schuur!

Ze bleef aldus een merkwaardige getuigenis van het verleden.

Jozef Bus, pastoor van Halle (periode 1943-1955), een begenadigd tekenaar, maakte omstreeks het jaar 1950 enkele pentekeningen van de hoeve en de schuur (vooraleer de hofstede afgebroken werd). Deze pentekeningen worden thans bewaard in het Rijksarchief te Berchem.

Tenslotte, langs een onooglijk wegje op het grondgebied Zandhoven, links van de brug over de autostrade, vinden we op de zuidgrens van de landerijen van de toenmalige hoeve Vredenberg een straatnaambord dat aan dit merkwaardig verleden herinnert.

Marc De Maeseneer.

Met dank aan Leo Hermans, Heemkundige Kring Zoersel,
voor de vele bijkomende opzoekingen.